

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A BIBLIA.

Jelige : Zsolt. 119. 57. c.

Kis gyermek koromban, soha se felejttem
Atyám szobájába a hányszor bementem,
Előtte egy „nagy könyv“, ócska, ütött-kopott,
Mindenik levele száz helyen foltozott.
Mégfakúlt betűit nem tudtam olvasni;
Véltem, ilyen könyvből olvasott Hatvani . . .
Rejtelmes betűi mind egy-egy kísértet,
Meg-meg remegtették gyermeki elmémet.

Rettentőn csodáltam atyám bölcsességét,
Hogy tudja olvasni?! . . . mint én az ábécét! . . .
Ha kértem mondja el, hogy miről olvasott?
Tündérmesét vártam, S a mint rám pillantott,
Büvös lángot láttam lövellni szeméből;
Úgy lobban a villám komor, felhős égből . . .
— „Azt olvastam fiam,“ — kezdte a beszédet,
Aztán elhallgatott. „Hisz' még úgy sem érted!“

Elszontyolodottan sompolyogtam odább,
Amde nem volt nyugtom egy pár hétnél tovább,
Mintha sejtettem voln', hogy nekem tudnom „kell“,
— Megállj! Megbirkózom csudás betűiddel!
Gyermeki furfanggal pillanatot lestem
S izzadó homlokkal betűzgetni kezdtem,
Olvastam: „Mi A-tyánk! ki vagy a men-nyek-ben . . .“
Óh, mit érzett ekkor dobogó kis szívem?! . . .

Aztán sarkall tovább-tovább a tudás ösztöne;
S mint a fésző bimbót a harmat özöne,
Virágba szökkenti, illatot lop rája,
Úgy szökkent virágba hitem rózsafája . . .
Gyermekjátékaim lomtárba kerültek,
Ifju vállaimra gondok nehezültek,
Olvastam a „nagy könyv“ rejtelmes betűit,
Lázban égő agyam érezte, hogy hűsít . . .

Mint ifju tudtam már, hogy mi volt a „nagy könyv“? . . .
A hányszor olvastam, szemembe gyült a könyv.
Most is eszembe jut boldogult jó atyám,
A mint lapozgatja, mintha most is látnám . . .
Most is fülemben kong az utolsó óra,
Hogy nyitja meg ajkát végső, búcsú szóra:
— „Fiam! pályám végén meghalok szegényül,
Neked „csak e könyvet“ hagyom örökségül.“

Beh szegény örökség! Mondják gúnyolódva,
Egy ütött-kopott könyv, rongyokkal megfoldva! . . .
Óh, mit gúnyolódtok? Avagy feleditek,
Balgatag elmével talán nem hiszitek,
Hogy jutott osztályrész e „rongy örökségből“
Ötezer embernek két hal s öt kenyerből?! . . .
Az a „rongy örökség“ szegénynek, gazdagnak,
Önként kínálkozik: ime, végy magadnak!

A ruhátlan árvát, jajongó özvegyet,
Az útszéli koldúst, a rabot kérdezd meg;
Hadd szóljon a király, boldog, boldogtalan,
A megfáradt vándor, bújdosó hontalan.
A bűn ledér fia, az erény bajnoka,
A sirboltok szélén meredő Golgotha:
Mind szóljon! kiáltson, legyen bizonyosságod,
Gazdaggá „ez“ tette az egész világot!!

Am ha ők nem adnak nekem igazságot,
S bár hívják fel harcra az egész világot,
Maradjak egyedül . . . ! A harcot felveszem;
Rázkódjék meg a föld . . . óh, csak Te légy velem,
Te ütött-kopott könyv, áldott „Szent Biblia“
A jóságos Isten kegyelmi záloga,
Igy bár pályám végén haljak meg szegényül:
Lesz mit hagjak reád — fiam — örökségül . . . ! !

Ladányi Endre,
ev. ref. lelkész.

„Az ég és a föld elmulnak, de az én beszédim semmiképpen el nem mulnak.“ (Máté 24, 35.)

Mire e sorok lapunk olvasóihoz eljutnak, széles e világon mindenütt a „Biblia vasárnapját“ ünneplik az evangéliumi keresztyének.

Eppen most száz esztendeje annak, hogy a könyvek-könyve elindult azon az úton, mely az üdv útja mindazok számára, kik megfáradtak és megterheltek s örök élet után sovárognak.

Az Isten igéje terjesztésében egyes istenfelő emberek már azt megelőzőleg is buzgózkodtak s történelmi adataink vannak rá, hogy p. o. egyik londoni predikátor *Steinkopf* igen nagy tevékenységet fejtett ki ebben a dicső munkában már a 18-ik század vége felé; sőt Németországban 1712. óta egy rendesen szervezett biblia-társaság működik („Cansteinische Bibelanstalt“) s összesen mintegy 3 millió bibliát hoz forgalomba.

De a nagymérvű aktio megindítása mégis csak a „*Britt és külföldi biblia-társaság*“ nevéhez fűződik.

Ennek a társaságnak az eredete szoros összefüggésben van az 1799-ben szervezett „Religious tract society“ történetével s mint egyik író találóan mondja: a „A Britt és külföldi biblia-társaság“ ennek a leánya. Ennek a traktátus-társaságnak egyik bizottsági ülésén történt ugyanis 1802-ben, hogy egy walesi lelkész *Thomas Charles* azzal az indítvánnyal állott elő, hogy segíteni kell honfitársai nagy bibliaszükségén s hozzá kell fogni egy biblia-terjesztő társaság megalakításához. Az indítvány megragadta a lelkét egy baptista predikátornak *Hughes Józsefnek*, ki egyik titkára volt a traktátus-társaságnak s lelkesülten így kiáltott fel: „Igen alapítsunk egy ilyen társaságot: de nemcsak Wales, nem is csak a birodalom, hanem az egész világ számára!“ Az eszme testté lön s 1804-ben megalakult a „*Britt és külföldi biblia-társaság*.“

A példára Németország is megmozdúl. Még ugyanazon esztendőben létre jön a nürnbergi testvér-társaság (1804. május) s ennek az érdekében egy kereskedő *Kiessling János Tóbiás* fejt ki maradandó becsü munkát. Németország után jön Helvetia s már 1804. október havában szervezve van a bászeli bibliatársaság is. Ennek a hatása a kontinensen maradandó becsü. 1812-ben létre jön főképp angol támogatással s a már említett *Steinkopf* és *Pinkerton* fáradozásaira a stuttgarti „Királyi szabadalmazott bibliatársaság“; 1814-ben a petersburgi, ugyanazon évben a berlini, később a kölni, hannoveri, wuppertáli stb. társaság. Nem kevesebb, mint összesen 24 biblia-társaság, egytől-egyig a 19-ik század 2 első évtizedében s mindnyájan a britt társaság hatása alatt.

Jellemző ennek a társaságnak áldásos és kovászszerű hatására az a ma már szinte hihetetlennek látszó, de igaz-való tény, hogy 1805-ben katolikus talajon t. i. Regensburgban is szerveznek egy ilyen bibliaterjesztő-társaságot. Alapítója volt ennek az ottani papnevelő seminarium egyik előjárója *Wittmann*. Ez a férfiú s aztán Prof. *Leander von Ess*, és egy müncheni pap *Gassner* lefordították az újtestamentumot s teljes buzgósággal terjesztette azt a többek között *Sailer* az augsburgi püspök és *Wessenberg* a konstanzi püspök koadjutora. De már 1817-ben Róma betiltotta azt. Aztán XII-ik Leo pápa 1824-ben megjelent encyklikája a nép nyelvén való bibliának a terjesztését halálos veszedelemnek s istentelen találmánynak bélyegezte.

De a „*Britt és külföldi biblia-társaság*“ Isten megáldó kegyelme folytán fokról-fokra nőtt, izmosodott s minden társai felett messze kimagasolva milliókhoz vitte el az Isten igéjét.

Milliók meg milliók hálája száll tehát az egek urához ezen a napon, hogy igéjének terjesztésére s az emberiség üdvére ilyen eszközzel gondoskodott. S a hálaimeádások között ott száll a magyar protestáns egyház imája is! Mi is sokat köszönünk e nemes társaságnak.

Még csak pár évvel ezelőtt is számra nézve kevesebben voltak a világon a keresztyének, mint a buddhisták. (Amazok az emberiségnek 30 és 7 tized; ezek pedig 31 és 2 tized százalékát képezték!) Ma már mi vagyunk többségben. Ez, — Isten után a „*Britt és külföldi biblia-társaság*“ dicsősége!

S bárhogy alakuljanak is a közel jövőben a világ politikai viszonyai, abban a nagy harcban, melyet a kaukázusi fajnak a sárga fajjal vagy más vad népekkel kell megvívnia, — a győzelem pálmája a mi hitünk szerint a Krisztusé lesz, mert; „*Az ég és a föld elmulnak, de a mi Istenünk beszédi semmiképpen el nem mulnak.*“

Debrecen, 1904. febr. 26.

Eröss Lajos.

Eszmék a debreceni kath. nőegylet szervezésével kapcsolatban.

III.

A bibliai életelvek mindenható erejében vett bizodalom, az egyesnek is, a társadalomnak is, legdrágább öröksége. Ellenkezőleg, e hit gyengülése, minden veszteségek között a legnagyobb veszteség.

„Nem szégyellem a Krisztus evangéliomát, mert *isteni erő* az, minden hívőnek idvességére!” — hiszi és vallja Pál apostol.

A Krisztus evangélioma — isteni erő.

Ez nem bölcsészi, vagy vallás-bölcsészi tétel, okoskodás, hanem — *életteni elv*, vagy még inkább: *életteni axioma*. Bizonyosabb és igazabb a kétszerkettőnél.

A gondolkodó ember nem áll meg a dolgok és jelenségek *külső alakjánál*; nem elégszik meg a látszattal, hanem az *okok láncolatán* a dolgok gyökeréig hatol.

A vallásos dolgok és jelenségek *külső alakjánál* sem szabad megállapodnunk, hogy aztán ezek után itéljünk és következtessünk a *vallásos élet eredő okára*.

A mi a *bibliás protestántizmus!* a *ceremoniás* katholicizmustól áthidalhatlanul elválasztja, az nem szervezetében, közigazgatásában, ceremóniájában áll, hanem legmélyebb gyökeréig ható *alapelvében*. A protestántizmus a *lelki szabadság* krisztusi vallása; ezzel ellentétben a kath. tan, a *lelki szabadság békóba verése*.

E kétféle gyökéren át táplálkozik mindeniknek vallásos élete.

Egyrészt némi szerencse, de másrészt mégis nagyobb szerencsétlenség, hogy a hívők milliói, sőt még műveltek között is igen sokan, nem nagyon nyugtalankodnak az ilyen kérdések fölött.

„*Elvégre Páris megér egy misét!*“ eme királyi léhaság kisebb kiadásban naponként ismétlődik. Így aztán egyik fél nem becsüli életének legdrágább kincseit, másik nem érzi lelki szolgátságát. Az idő pedig halad; felkelünk és lefekszünk naponként; megéhezünk és jóllakunk naponként s a költővel folytatva: „*jajgatunk és kacagunk, de a halál azt mondja: csitt!*“

Holott emberi életünknek Krisztus által megjelölt egyetlen célja: *a szabaddá lett lelki erők által Isten felé, mint a tökéletesség ősforrása felé közeledni*.

A szeretet szabadságában, vagy megfordítva: a szabadság szeretetében boldogulni és boldogítani.

Erre segít a Krisztus evangélioma mint *isteni erő*.

Egy kissé kitérek.

Nem emlékszem rá, hogy könyvnek nagyobb hatása lett volna *akaraterőmre*, mint az „*Észak-amerikai független államok története*“ azon alapokmányainak, melyekben az ő vadonba költözött száműzöttek, mintegy vérszerződésre lépnek egymással. Valóban *vérszerződés* az, csak hogy a *Krisztus vére* alapján. Minő lélek nyilatkozik meg ez okmányokban! Szinte érezzük a szent lángot fellövelni e betűkből, mint *ama csipkelokorból*. Valahányszor eszembe jut, úgy érzem magamat, mint a Shakespeare V-ik Henrik királya az agincourti csata előtt, midőn az ellenállhatatlan lelki erély hegyeket mozgatva Égre löve!:

„*Acélozd meg óh csaták Istene
Harcosaim szívét! . . .*“

S hihetetlen győzelme dicsfényében igaz alázattal rebeget:

„Istennek hála! nem saját erőnknek.“ Sokfelé szétrézttem elmúlt időmben, keresve azt, a *mi való*; sok könyvet átolvastam, az emberi tudás és kutatás minden mezejéről s okultam, gyönyörködtem, lelkesedtem az *igazi nagy lelkek* világánál, erejénél, de ama szövetségi okmányok hatását semmi sem multa felül.

Semmi kétségem sincs az iránt, hogy a Krisztusban szabaddá lett lelkek isteni ereje az. Amaz okmányok a bibliából nőttek ki.

Hát akkor a biblia maga minő erőt rejt a lelkek szabaddá tételére!

Nem felejttem el itt, hogy a biblia olyan, mint a tűz, mely a használatbavétel szerint lehet melegítő, világító, életet tápláló, számanélküli ipart teremtő és fenntartó, — de égető, pusztító, megsemmisítő elem.

A bibliát nem egyes idézetekben kell felmutatni, hanem *egyetemes és általános életelveiben*, a mint először is Krisztus Urunk lelkéből, azután az apostolok lelkéből kiárad.

„A beszédek, melyeket én szólok nektek, *lélek és élet*“, jelenti ki a Krisztus.

E beszédeket hallva, kiáltottak fel az anyák boldog elragadtatásukban: „*óh be boldog az anya, ki téged szült és táplált!*“

S ha a beszédeket, melyeket Krisztus szólt, egybevetjük s ezeket megint az apostoli tanításokkal s mindezeket pedig az ő tényekkel: akkor járunk helyes nyomokon a bibliai életigazságok keresésénél.

Aztán, ha ez életelveket, mint magasabb kijelentéseket összehasonlítjuk keletkezési idejük vallásos elveivel az ótestamentommal is, a régi keleti népeknek ma már a kutatások, ásatások, egybevetések nyomán eléggé ismert vallásos ta-

naival: — akkor gyulad fel lelkünk előtt az a tiszta világosság, mely az élet útjára veti fényét s melyről igazán mondja Krisztus Urunk: „világosságul jöttem e világra, hogy a ki velem jár, ne járjon sötétben.“

Az evangéliom, mint *isteni erő*, egyetemes hatásában újjászülő erő, az állat-emberből igaz embert formáló. S erre nézve szebb és igazabb példázatot seholsem olvastam, mint azon egyszerű jézusi tanítást a „szőlőtő és szőlővessző viszonyáról a termésre nézve.“ Ez a példázat azt is világosan magyarázza, hogy a jézusi tanok nem megtanulni valók, hanem éltető, tényeket szülő, az élet minden viszonyaiban határozott irányt kitűző *lelki erők*.

A részletek szűk keretében kerengő szak tudás, vagy még az éretlen hányivetiség kicsinyelheti, gunyolhatja a bibliai elveket, kiszakítva a neki tetszelgő mondatokat; sőt még az egyes felekezetek életére is rámutathat, mint bizonyítékokra, azokra a sok *veszett gyümölcsökre*, melyeket az egyházak életfája termelt, — de a komolyan vizsgáló elme a dolgok mélyére szállva, felleli az igazság magvát.

Az *igazság magva* pedig, melyből az *élet fája* kisarjad, mindig csak az, hogy az *evangéliom isteni erő*. Az ember szellemi és erkölcsi életének fenntartója, táplálója.

Az az *isteni erő*, mely áthatol a végtelenség s számanélküli életformákat hoz létre.

„Ronthat, teremthet száz világot, s a nagy idők folyamit kiméri.“

Az az *isteni erő*, melyet a csillagászat lát a miriád bolygók naprendszerében, a végtetenség kimért útjain való központi keringésekben, egymáshozható sokféle mozgásukban. Az az *isteni erő*, melyet a vegyész lát tizezerszeres nagyítóján, a parányok örvénylő gomolygásában, fejlődve, alakulva, szétbomolva, új alakra törve. Az az *isteni erő*, mely az ember erkölcsi világában, lelkén mint gondolat, szíven mint érzelem átvillan, s a vért, hust, idegeket, csontokat összetartó vegyfolyamat eredményeit magasabb: a szellemi és erkölcsi élettevékenység útjára állítja. Az az *isteni erő*, mely az egyént mint magában bevégezett önálló egészet, a többi önálló egyénekkel összekötve, az önszeretet és mások szeretete, mint vonzó és eltaszító lelki-erők által összhangzó társadalmi együtthaladásra képesíti. Az az *isteni erő*, mely az anyagi élet durva erőit *eszközzé* kényszeríti, engedelmességre s így áldásos tevékenységre szoktatja a helyett, hogy ez anyagi erők, mint nyers indulatok és vágyak, öngazdájokat rombolják és emésztenék. Végül az az *isteni erő*, mely az emberi társadalom minden rendét és osztályát egymásra ál-

dásosan ható, tevékenyen szolgálatkész, egységes, harmonikus egészszé köti egybe, a mely harmonikus viszony eredményezhet csak közbékét, közelőhaladást, közboldogulást.

És, hogy e beszédek üres szólamokként ne tűnjenek fel, szívesen rámutatok a *megfogható* valóságra. Magam is iszonyodom a színes frázisoktól.

Az emberben az állat a fundamentom: az önfenntartás ösztöne. Az ösztönben azonban nincs semmi belátás és előrelátás. Az állat nekimegy a jó legelőnek, többet legázol, mint felemészt, mert a *holnap* szükséglete nem áll elibe. Az emberben már egyénileg is felébred a holnapra gondolás, társadalmi összeköttetéseiben még inkább. Művelődésével emelkedik, erősödik azon tudata is, hogy közös szükségleteit csak közös munkássággal és munkamegosztással elégítheti ki. Erre a pusztá értelmi belátás is elvezeti. S azért primitív oktalanság irányíthatja az önző embert, ki csak önértékére fülel s nem gondolja meg, hogy önzés mellett, Pál apostollal szólva, felfalná egymást az emberiség.

Ez az értelmi belátás azonban magában nagyon gyenge és csak a gyomor bölcsészetéig terjed. Tapasztalhatjuk is, hogy *iskolás tudással* képzett egyének közül hányan jutnak a büntető bíróság elé, holott tiszserannyian bizonyosan rejtve-rejtegetik az elemi erkölcsstannal is összeütköző tényeiket. Gyönyörűen es meghatóan jellemzi a gyomor bölcsészetét s ennek siralmas eredményét a *tékozló fiúról* szóló jézusi példázat. *A vigan lakozásnak* nem az a legszomorúbb következménye, hogy éhenkórászszá, rongyvázzá sülyed a dorbézoló, hanem sokkal inkább az, hogy az emberi társasággal való összeköttetése megszakad s egyedül marad önlelke tüzeiben. Az emberre nézve, kétségen kívül, az erkölcsi nyomor nehezebb az anyagi nyomornál. Mert szegénységben lehet még boldog az ember, ki nemes ügyért szenved, szenvedését egy magasabb ihlet mérsékli, sőt büszkén hordozza láncait, égi gyönyörrel lép a pallos alá. De hol találjon támaszpontot az erkölcsében meglazúit és elsülyedt ember!

Tehát az *értelmi* belátás, vagy általános néven *tudomány*, akkor ér valamit, ha az *erkölcsi vezetés* uralma alá kerül. Így nemesül, csak így nemesülhet önzetlen *munkás akarattá*.

A felett pedig nincs nézetkülönbség okos emberek között, hogy minden boldogulás és boldogság kiinduló pontja, fundamentoma, első és utolsó oka: az *értelmes munkás akarat*.

Egyének, államok, társadalmak, *csak ez úton* boldogulhatnak.

És ezen axiómát, fájdalom, nálunk még unos-untalan hangoztatni kell; mert nálunk

annyi ezer él még és élösködik szégyenkezve is, azon állati butaságban, hogy értelmes munka nélkül is lehet élni és még boldogulni is.

Allati butaság ez, ismétlem.

S ez állati butaságból, vagy bibliai nyelven: *lelki vakságból* szabadítja ki az emberi lelket az evangéliom, mint *isteni erő*.

Szabaddá, okos tevékenységre képessé, készszé, önzetlenné — mintegy újjászüli a lelket. Mert az emberi lélek a mint földi alakba lép, valóban mintegy börtönbe lép. De miként ma már a börtönök is nem továbbképző iskolái a bűnöknek, mint régebben, hanem romlottságból szabadító műhelyek, ugy általában a testet műhelylyé kell alakítanunk s e műhelyben a különböző testi tehetségeket munkás szervekké.

A bibliai lélek ebben fárad.

A nyers indulatok, vágyak, hajlamok, képzelgések s több ily idegéletani mozgások, a vezető lélek uralma alá jutva, áldásteljes munkává alakulnak.

„*A bibliára támaszkodva védjük szabadságunkat!*“ ez a holland aranyjelszó arany lapokra vésve, nemcsak a külső anyagi szabadság való eszközére figyelmeztet, hanem sokkal inkább kinek-kinek benső, erkölcsi szabadságára. Mert ez a benső erkölcsi szabadság adja meg nemcsak az *emberi jelleget*, hanem ezen emberi jellegből folyó külső szabadságot is. Erkölcsi szabadság nélkül még gondolni sem lehet társadalmi és állami szabadságra. A ki lelkében tudatlan, elfogult, türelmetlen, gyűlölködő, kevély, másokat lenéző, előítéletes külsőségek rabja stb. az ilyen *állat-embernek* nincs igazi szabadsága, ha százféle *érdemrend* csillog is diszöltönyén.

Csak a kinek lelkén, az egyetemes isteni lélek ereje *átfuvalt* s újjászülte őt a *szerelem szabadságára*, csak az ilyen lelkekből álló társaság, társadalom, nemzet, nép, teremthet és tartthat fenn szabad intézményeket.

A szeretet szabadsága! Elemezzük kissé e tételt. Bizony meglesz a kívánt *gyakorlati* haszna is.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

A modern nyelvek behozatalában is buzgólkodott, Ajler György mint német nyelv tanító 1769., még inkább 1774. óta kezdi azt tanítani; később főiskolai seniorrá lett; 1798-ban a francia nyelv tanítása lépett életbe.

Alatta vette kezdetét a természetrajzi muzeum is, 1798-ban küldetvén ki két tanár tárgyak gyűjtésére.

A halhatatlan érdemű kollégium curatora 1803. nov. 18. hunyt el a szomoru feljegyzés szerint „Oszlop ember, sok ezrek reménye és bizodalma egyedül ő benne nyugodott meg; a tudományok igaz becsülője, barátja, előmozdítója; vallásunk és szabadságunk bölcs, szemes, bátor és tántoríthatlan őrállója.“ Arcképe megjelent Prot. aj Képes Nap-tár 1893. évfolyamában.

9. Péchy Imre és Budai Ezsaiás. Péchy Imre, a ki született 1753-ban, tanult a debreceni Kollégiumban 1763—1772-ig, — az egyházkerület vaskezü főgondnoka (1801—1839-ig.) Domokos szellemében a kollégium anyagi ügyeinek őre s tanügyi tekintetben elővivője; Budai Ezsaiás tanár volt ez utóbbi téren jobb keze. Az anyagi ügyek terén érdemei közül felemlítendő például, hogy a „Pálfi alapítványt“ (15,880 korona) Péchy főgondnok a királynál személyes közbenjárása folytán mentette és tartotta meg a főiskolának (1820) a kémiai tanszék alapja javára; ez alapítvánnyal van kapcsolatban a kócsi pusztta megszerzése. Ugy szinte országn része van, hogy a Szántori alapítvány (eredetileg egy budai ház, melynek értéke 88,860 v. frt. volt, de megterhelve 79,245 v. frt. cameralis adósággal és így tényleg 9615 v. frt. volt tiszta értéke) megmentetett, Péchy Imre magas állásánál, alnádor stb. fogva kinyerte a királytól a példátlan kegyelmi ténnyt: a kamatok elengedését és a tőke lassanként fizetését. Ma ez alap a legnagyobb alapítvánnyá lett (160,000 frt) s 3 tanszéket hordoz. Mindezen növekvés az egyházkerület két főgondnokának (egyike Péchy) érdeme.

Péchy hívta össze a nagyjelentőségű tanügyi bizottságot Almosdra 1804-ben, jegyzője és szellemi irányzója Budai Ezsaiás tanár volt, ott készült a híres „Ratio institutionis“, melyet a kerület 1806. tett magáévá; ez az egész tantervet felölelte, feldolgozta az elemi, gymnasiumi és akadémiai oktatás rendszerét, mely a későbbi javításokkal 1849-ig érvényben maradt. A tanügyi bizottság szervezése és folytonos munkálkodtatása alatta jő be; a bizottságot mint elnök Péchy vezeté; 1834-ben készítette először az iskolai törvényeket magyar nyelven, mely 1836-ban nyomtatott ki; 1833. óta véglegesen minden tudomány magyarul tanítása életbe lép, (a magyar tud. Akadémia Péchyt igazgatótagjává választotta); a rajz kötelező tanítása behozatik 1835-ben; az az 1838-iki tanügyi bizottság ülésében a tanítók és nevelők képzése szükségességét mondotta ki külön tanfolyam rendezésével, ekkor született a protestáns tanító és tanárképző intézet eszméje Ercei Dániel és Kerekes Ferencz tanárok voltak a tervezet megindítói.

Péchy tartotta a döntő debreceni és pesti general konventeket (1820. és 1821.) s végzéseikre királyi külön szentesítést eszközölt, s ezzel a hierarchia és küriarchia harcát megoldásra juttatta, a budai zsinat végzéseit részben életbe léptette, a konvent intézményét döntő hatósággá szilárdította meg, az összes tanügyet is egyetemes egyházi érdeké és tárgygyá emelte. Sok ellenfelei és sok barátai voltak, mint minden gyökeres újítónak és rendezőnek. Halála 1841. April. 20. megrendítő hatást gyakorolt; 1841. augusztus 15-én a kerületi gyűlésen gyásznapély tartatott a 40 évig szolgált és 88 évet élt főgondnok emlékezetére, melyen a tanárkar részéről Vecsei József bölcsész tanár tartotta a méltató be-

szédet. Az ő jobb keze Budai Ézsaiás szinte ez évben (1841. Jul. 14.) hunyt el s így egyszerre hagyták el a földi hazát.

10. Szoboszlai Pap István a főiskola növendéke, seniora, majd debreceni ref. lelkész 1816-tól fogva, majd egyházkerületi főjegyző és végül 1841. tiszántúli püspök haláláig 1855. Aug. 14.

A főiskola új korában, 1849. után, az átmeneti idő alkalmas embere, ki az udvarnál is mint királyi tanácsos kedvelt vala, s a szirtek közt kigyói okossággal, óvatosan, de tiszta ismerettel és biztosan vezette át a főiskola tanügyének hajóját, ha kellett dictatori erős kézzel, de mindig tapintatosan.

A korhoz simulva újra öntetvé az iskolai törvényt, megerősítette, kihirdette 1849. nov. 6. s a tanévet megnyitotta (1849. nov. 8.), mert a szabadságharc alatt zárva voltak a tantermek; a rectori beszéd a rajzteremben hangzott, mert a kollégium épülete és imaterme csak 1850. Jan. 12. adatott vissza, az előtt állami célokra (országgyűlés, bankó nyomás, kórház) volt lefoglalva. Az iskola nyilvánossági jogát kelle legelőbb visszaszerezni, mert érettségi vizsgálatra 1851-ben Váradra kellett menni a debreceni tanulóknak. A nyilvánossági jog megadása azon feltételhez köttetett, ha alkalmazkodik a Kollégium a bécsi kormány tantervéhez (Entwurf) 8 osztálylyal szervezett s állandó 12 tanárral ellátott gymnasium s külön két éves jogi akadémia négy tanerővel, lett a feltétel.

Az alkotás órája ütött, a százados főiskolára veszély borult, óriás pénzaldozat nélkül meg nem menthető, nagy csapás volt a kollégium pénzügyére a Kossuth bankókban szenvedett 18,757 frt 30 kr. veszteség is. Szoboszlai egy szűkkörű (kerületi gyűlést tartani tilos volt) superintendensi tanácskozmányban állapította meg a főiskola tagozatait; egyuttal 1852. Jan. 5. kibocsátotta hatalmas, a sziveket és elméket megmozdító superintendensi körlevelét, melyben vázolvá az idők súlyos voltát és követelményeit egyetemes adakozásra hívott felegyeseket, egyházakat, testületeket, hogy hozzák megajdozataikat a magyar ref. tanügy oltárára. Így kezdődött az átalakítási ajánlatok címen a tanszéki alap új növelése, melyhez 386,000 korona új alap járult. A modern gymnasium és jogakadémia létesült, de a bölcsészeti szak elsorvadt s csak fél század mulva, az egyetemi mozgalommal kezd indulni új fejlődésnek.

11. Balogh Péter püspök és Gróf Degenfeld Imre főgondnok. A nyílt parancs veszélyes és annak visszavételét követő fellendülés idején e két férfiu áldásosan működött egymást támogatva a kollegium emelésében. Balogh Péter született 1804-ben; mint szalontai lelkész és esperes előbb helyettes, majd rendszeren megválasztott superintendens 1856—1870-ig. Gróf Degenfeld Imre, született 1810., meghalt 1883.; előbb s. gondnok, 1860—1883-ig egyházkerületi főgondnok. A tanítóképző intézetet első alakjában 2 tanárral Balogh Péter nyitotta meg ünnepélyesen az 1855/56. tanévre, a vallási tárgyakat a hittanárok tanították, az intézet az akadémiához tartozott; 1866-ban két évi rendes tanfolyammal újabb alakot nyert. Kormányá alatt lépett életbe (1862. óta) a Péczeli József tanár által 12,000 ezüst forintot tőkével alapított tanszék a latin és hellén irodalomra, de a gymnasiumba helyezve. Szívén hordta a theologia fejlesztését s 4-ik tanszék, egyháztörténelmi,

felállítását, melyre Révész Imre hivatott meg; de egy év mulva lemondván, 1866-ban rendszeresen megalapított Könyves Tóth Mihály debreceni lelkész erős hatására az angol nyelv rendszeres tanítását az akadémián és a franciáét a gymnasiumban kötelezővé tette (1858.) óta, ekkor hivatott meg Psenyeczi Nagy Sándor, e modern nyelvek előbb rendkívüli, majd rendes tanárává, így a modern nyelvek tanszéke létesült.

Egyik legszebb kezdeménye volt az 1852-ik átalakítással a feltámadás reménye alatt nyugvóvá vált bölcsészeti szak eszméjének életre ébresztése, ő hívta össze 1868-ra a tiszántúli összes tanárkarokat értekezletre, a hol egyhangu helyesléssel fogadtatott el az akadémiával kapcsolatban, de különálló 3-ik vagyis bölcsészeti tanszak felállításának nagy eszméje, s ezzel megmozdult a debreceni prot egyetem gondolata, a 3 fakultásu egyetembe 32 rendes tanárt tervelték.

Kormányá alatt alakult meg a tanári nyug- és gyámintézet 1859-ben a kerület segélyével és 8474 frt 15 kr. régi alaptőkével. Utolsó ténykedése volt az ő épület megújítására adakozásra felhívó lelkes szózata (1868) és a kollégium új épületének alapkövetéle 1870. máj. 5. elnök társával hatyudalát akkor zengé el (Az alapkövetéleli ünnepély leírása külön kiadásban megjelent.) Meghalt ez év Nov. 23-án.

Az Aron mellett Mózesül a főgondnok együttesen és önzetlenül dolgozott, tekintélyével, befolyásával észrevétlenül hatolt be termékenyítő esősepekként az ő nagy jóindulata a főiskola javára. A Szárty nagy alapítvány vég megmentése, a dadai földbirtok megvásárlása az ő nevéhez van kötve; ugy szinte az új épület szerencsés bevezése 1873-ra; benne a diszterem előállítása a debreceni zsinat (1881.) alkalmára; az Apafi alapítvány megnyerése (1883.). A jog- és államtudományi kar megnyitása (1885.) a régi mellé 4 új jogi tanszék, berendezése, vele karöltve hatván elnök társa Révész Bálint, kik Debrecen városát is megnyerték új jogi tanszék alapítására. Az átalakításkoz (1852) a főgondnok két ezer ezüst frttal járult, vég gondolatját megvalósítá az örökösödő fényes család, nevére 25,000 frttal új tanszék alapját tették le, mely az ő szép lelkét és hűségét fogja halhatatlanítani, ezen a theologiai fakultásai kapcsolatos bölcsészetszaki tanszék alapítókéje 1902-ben már 121,000 koronát haladott s nemsokára életbe léphet.

(Vége köv.)

Balogh Ferencs.

Emlékezés Spencer Herbertről.

(Folytatás.)

A fejlődés azonban csak ritkán áll kizárólag ezen elsődleges folyamatból; legtöbbször egyszersmind inkább egyneműből kevésbé egyneműbe való átmenetel. Mig a tömeg egységesül, addig annak részei a különböző functiók végzésére különbözödnék (differentiation). A napirendszer mostani állapotában sokkal különeműbb, mint a milyen volt az a köd-tömeg, a melyből fejlődött. A föld eredetileg egynemű izzó tömeg volt; most a kihűlt kéreg és az izzó mag közötti különbséget tárja elénk és magán a kergén az emelkedés és süllyedés, az éghajlat, a

víz és a continens stb. különemüségait. A szervezet az egyszerű magból a formák és szervek nagy változatosságába megy által és a ma florája és faunája is, amint a Palaeontologia tanítja, sokkal változatosabb és bonyolultabb, mint volt az ősvilágé. Az eleintén inkább homogen emberi nem heterogen fajokká vált szét s ezek ismét nemzetekké oszlottak. A társadalmi életben idetartozó jelenségeket, mint a munka megosztását foglaljuk össze, amely a műveltség fejlődésével mindig nagyobb és nagyobb differenciálódáson megy keresztül. Nem kevésbé jellemzi az egyneműségéből a különeműségbe való átmenetet az emberi szellem összes nyilvánulásainak fejlődését. A nyelv, mint egész, újabb beszédrészeket és szavakat fejleszt s a homogen nyelvtörzsből a nyelvek sokfélesége fejlődik. Írás, festészet és szobrászat csak lassanként differenciálódnak; a költészetnek, zenének és táncnak közös gyökerük van. Hasonló folyamatot mutat az irodalom, tudomány, építészet, dráma és ruházkodás fejlődésének minden stadiumában. Ezek szerint most már a fejlődés úgy határozható meg, mint *össze nem függő egyneműségből határozott összefüggő különeműségbe való átmenet, melyet a mozgás szétszóródása és az anyag egységesülése kísér.*

De még ezt a meghatározást sem tekintheti Spencer teljesnek, mert nem foglalja magába mindazt, ami a fejlődést jellemzi és nem zárja ki mindazt, ami nem fejlődés. Az egyneműből a különeműbe való átmenetet *a határozatlanból a határozottba való átmenetnek kell kísérni.* Amennyiben egy fejlődő halmazban az egyféleség helyére a sokféleség lép, a részek nemcsak nem hasonlóak, hanem egyszersmind egymástól élesebben elhatároltak lesznek. Az összevisszaság helyébe mindenütt a rend lép. Gondoljunk a naprendszerre. A szilárd föld részeiben határozottabb és állandóbb, mint folyékony belseje. A növényekben és állatokban a szervek mindig határozottabban és élesebben válnak el egymástól. A vadak nomád törzsében, amelynek sem állandó otthona, sem állandó belső szervezete nincs, a részek ellentétes vonatkozásai sokkal kevésbé határozottak, mint a magas fejlettségű államban. Ha hozzá tesszük még azt, hogy nem csak az anyag, hanem a visszatartott mozgás is keresztül megy ama változásokon, megállapíthatjuk a fejlődés törvényének végleges, teljes alakját: *A fejlődés anyagnak egységesülése és a mozgásnak ezzel járó szétszóródása, amelynek folyamán az anyag viszonylag határozatlan s össze nem függő egyneműségéből viszonylag határozott s összefüggő különeműségbe megy át és amelynek folyamán a visszatartott mozgás hasonló átalakulást szenved.*

Most már az a kérdés, hogy a fejlődés a végtelenségig tart, avagy van bizonyos határa? A fejlődés mindenütt szükségképpen az *egyensúly* állapotához vezet. Ezt a következtetést kényszeríti reánk ugy a konkrét tények megfigyelése, mint a kérdés abstract megfontolása. Láttuk ugyanis, hogy minden fejlődést a mozgás szétszóródása kísér, amiből az következik, hogy végtére eljön az az állapot, a melyben nincs mozgás, ami szétszóródjék és a fejlődésnek meg kell szünni. A szünet akkor áll be, ha azok az erők, amelyek a halmaz minden részére kívülről hatnak, és azok az erők, amelyekkel azokra belülről visszahat, kiegyenlítődnek. Egy halmaz az abszolút egyensúlyhoz való uton gyakran a *mozgó egyensúly* (equilibrium mobile) állapotán megy

keresztül, amelyben az egész nyugalomban van, míg részeinek belső mozgása tovább tart. De minden olyan mozgó egyensúlynak meg van az a törekvése, hogy abszolút egyensúlyba menjen át; mert a külső erők hatása sohasem szünik meg. A mozgó egyensúly jellemző példáját szolgáltatja a naprendszer, amelyben minden mozgást egy ellentétes mozgás ellensúlyoz. Azonban a mozgó egyensúly az a majdnem tökéletes rendszere végtére az abszolút egyensúly állapotába kell, hogy átmenjen: a bolygók mozgása megszűnik és lassanként minden kis gomoly egy roppant tömeggé gyülekezik össze. Az emberiség is olyan állapotba fog jutni, amelyben a belső erők — amelyeket érzelmeknek nevezünk — és a külső erők között, amelyekre amazok visszahatnak, tökéletes egyensúly áll be. Akkor az emberi természet az ő socialis és természetes környezetével teljes összhangban lesz, s elkövetkezik a legnagyobb tökéletesség és boldogság állapota.

Ha egy fejlődő halmaz az amaz egyensúly állapotát eléri, amelyben részei semmiféle más újrendezésre nem képesek, akkor szükségképpen megkezdődik a fejlődéssel ellentétes folyamat: a bomlás. Ez következik a külső erők folytonos hatásából; mert ha beáll az egyensúly állapota, akkor nincs belső erő, amely a külső erőkre visszahasson. A bomlás, amely mint láttuk, mozgás felvételében és anyag szétesésében áll, éppen olyan egyetemes jellegű folyamat, mint a fejlődés. Az astronomia, a geologia és a vegytan jelenségei, az emberi társadalom valamint az egyes egyének történetei egyaránt mutatják, hogy a fejlődés, ha tetőpontját elérte, bomlásba megy át.

Az utolsó kérdés az: vajjon minden dolgok végének egy végtelen tért kell képzelnünk, amelyet kialudt napok népesítenek be, amelyek örök mozdulatlanul állanak? A fejlődés, mint egész, — egyetemes halállal végződik? Avagy a fejlődés és bomlás a dolgok egészében is örökké változnak? Egy ilyen tisztán speculativ kérdésre természetesen nem positiv, hanem tisztán speculativ felelet lehetséges és a deductió tovább vezetése ahoz a következtetéshez juttat, hogy az általános halálra új általános élet következik. Az erő megmaradásának elve parancsolja, hogy a mozgás sohasem szünetel meg. A mozgás, melynek szétszóródása a viszonylagos egyensúly állapotára vezetett, nem tűnik el, hanem csak átalakul és előtérbe nyomul az a gondolat, hogy a vonzó és taszító erők coexistenciája, amely minden egyes változásban rythmust idéz elő, a változások egészében is szükségképpenivé teszi a rythmust. Ez a rythmus olyan végtelen periodusokból állana, amelyekben a vonzó erők tulnyomóak és egyetemes összpontosítást idéznek elő és olyan végtelen periodusokból, amelyekben a taszító erők tulnyomóak és egyetemes szétszóródást idéznek elő: más szavakkal a fejlődés és bomlás végtelen periodusaiból. Így felmerül előttünk egy olyan multnak a képe, amelyben egymásután következő, a most előttünk folyóhoz hasonló fejlődések mentek végbe és egy olyan jövőnek képe, amelynek folyamán egymásután következő fejlődések mehetnek végbe, fejlődések, amelyek elvben ugyanazok, de concret eredményekben sohasem ugyanazok.

(Vége köv.)

Sáfrány Lajos.

TANÜGY.

Van-e tanítóhiány egyházkerületünkben?

A D. P. L. 1903. évi 50. számából a tiszántúli egyházkerület múlt évi őszi gyűléséről beszámoló közleményből értesültem arról, hogy nevezett gyűlésen nagyszabású vita fejlődött ki ama kérdés körül, hogy a debreceni ref. tanítóképző intézet jelenleg fenálló párhuzamos osztályának állandósítása szükséges-e. A gyűlésről szóló tudósítás szerint „közhangulatképpen az a nézet domborodott ki, hogy a numerus clausus éppen nem kívánatos a tanítóképzésben, hanem megkeresendő a mód arra nézve, hogy több párhuzamos osztály is legyen állítható.”

Megvallom, hogy nagyon meglepett az a jelenség, hogy talán a tanítói pálya „kecségtető” volta annyira vonzza ifjainkat erre a pályára, hogy, a mint a tapasztalat mutatta, már csak is protekcióval és kiváló bizonyítvánnyal lehet a tanítóképzőbe bejutni. En ismerek pár törekvő ifjút, ki szintén tanító akart lenni, de úgy látszik, hogy középszerű bizonyítvánnyal már nem lehet a debreceni tanítóképző intézetbe bejutni, mivel annyira lehet a jobb anyagban válogatni. Ha úgy van, mindenesetre szép. De hogy azután az 50-es létszámmal induló első osztályból hány tanító fog oklevelet szerezni, azzal is számot kellene vetni, valamint latolgatni kellene azt a kérdést is, hogy vajjon az az 50-es létszám ha végig megmarad is, tényleg fedezi-e a tanító szükségletet? Ha fedezi, a tanítóképző intézet tanári kara bőlesen járt el, de ha nem fedezi, akkor ezt nem szabad tennie.

Az a kérdés tehát, hogy van-e tanító hiány, úgy értvén a kérdést, hogy egyházaink kapnak-e mindnyájan olyan tanítót, a ki felekezeti képzőnkben nyerte oklevelét. En megvallom, nem merek erre a kérdésre sem igennel, sem nemmel felelni. De azt állítom, hogy a debreceni tanítóképző tanári kara sem tudja Debrecenből megállapítani, hogy van-e tényleg szükség arra, hogy több ifju nyerjen ott oklevelet. Nem akarok érvelni azzal, hogy én is tudok több egyházat, mely éveken keresztül nem tudott felekezeti képző intézetükből kikerült ifjút megnyerni, s végre is más jellegű és képesítésű tanítót volt kénytelen választani. De tegyük fel, hogy ezek csak helyi jelenségek és másfele ez nem észlelhető. Szerintem ennél a kérdésnél nem szabad feltevésekből kiindulni, itt feltétlen bizonyosságra van szükség. Ez pedig csakis a hivatalos adatokból állapítható meg.

Gondolkozóba ejtett az a körülmény, hogy a vitában azt is állították (említett közlemény tanúsága szerint,) hogy nem volt helyes a létszámot korlátozni mindaddig, míg tanítóhiányt tapasztalunk, s a mikor még azt is látjuk, hogy a presbiteriumok a nőtanítóságoktól idegenkednek. Azt is mondta az egyházkerületi gyűlésen nagyon helyesen egyik hozzá szóló, hogy „egész generációk romlanak meg és vesznek el a protestantizmusra nézve az állami tanítók befolyása alatt, mire szomorú példákat tudnék felhozni. Ezt a kérdést nem lehet csupán finánciális szempontból mérlegelni.”

Azt a kérdést azonban, hogy van-e tényleg tanítóhiány, vagy nincs, nem lehet úgy eldönteni, hogy egyik fél állítja, a másik meg tagadja, itt számszerű adatok lehetnek csakis irányadók. Meg-

vagyok győződve, hogy a debreceni tanítóképző intézeti tanárkart a numerus clausus megállapításában az a meggyőződés vezette, hogy a tanítóhiány már is megszűnt.

Azt hiszem, hogy az esperesi hivatalok adhatnának arra nézve hiteles felvilágosítást, hogy van-e több tanítóra szükség, mint a mennyi jelenleg Debrecenben évenként oklevelet szerez, vagy nem. Hogy világosan lássunk, és megnyugodjunk, e lap felelős szerkesztőjének engedelmével a Debreceni Prot. Lapban szeretném közzétéve látni a beérkezendő adatokat, hogy az egyházkerületi gyűlés előtt, a nyilvánosság előtt tisztáztassék a kérdés.

Ha az adatokból ki fog tűnni, hogy nincs tanítóhiány, akkor miért neveljünk több tanítót, a kik azután állást nem nyernének!

De ha az tűnik ki, hogy a tanítóhiány tényleg fenforog, akkor szerintem is nagy mulasztást követne el az egyházkerület a numerus clausus megengedésével, valamint azzal, hogy ha tőle tehető módon nem fejleszti a debreceni ref. tanítóképző intézetet.

Református pap.

KÖZÉLETÜNK.

Biró Lajos magán-beszélgéseiből.

(Folytatás és vége.)

Egyszer azt kérdezték tőle a bensülöttek: „Igaz-e az, a mit a misszionáriusok beszélnek?” „Persze hogy igaz, — felelé biró; a mit a fehér emberek beszélnek, az mind igaz, mert azok sohasem hazudnak.” „De a mi öregeink nem azt mondják; hát *esek* hazudnak?” „Nem! Nyugtatta meg őket biró; a ti öregeitek sem hazudnak; a régi öregek mindent jól tudtak; a mieink is, a tieitek is. Csak-hogy a mi öregeink a mit tudtak, azt le is irták; a tieitek pedig nem irták le. Így aztán a ti öregeitek lassan-lassan mindent elfelejtettek, de a mi öregeink az írásból miúdig újra tanulhatták. Hiszen láthatjátok, hogy a mit ti nekem réges-régen feldiktáltatok, én azt az írásból mindig szóról-szóra le tudom olvasni.”

* * *

Sokszor fogós kérdéseket adnak fel. Így p. o. egy alkalommal azt kérdezték Birótól, hogy igaz-e, hogy „Anuto”-nak (= Isten) fia van, — a Krisztus? „Igaz!” „De hát a mi öregeink meg azt állítják, hogy csak felesége van; fia pedig nincs. Ti meg azt, hogy fia van és felesége nincs. Melyik az igaz és hogy lehet az, a mit ti mondatok?” Birót megfogták! „Menjete, — mondá nekik, — a missionáriusokhoz és kérdezzétek meg azoktól!”

* * *

Fentebb már említettem, hogy sokáig igen jó viszonyban volt az erima-támolokkal. Ennek magyarázata van. Az erimai hölgyek szívét nyerte meg! Még pedig ravaszul kigondolt politikával. T. i. úgy, hogy elnyűtt harisnyáit az erimai öreg asszonyok közt osztotta szét. Persze! Nem egy párt adott egynek-egynek, hanem csak egy felet. Mikor aztán éjjel hűvös volt, az öreg asszonyok szívesen felhúzták a rossz félharisnyát hol az egyik, hol a másik lábukra.

Ezzel biztosítva volt az öreg asszonyok gratiája a kik aztán a fiatalabb nők és a férfiak szívét hangolták Biró iránt kedvezően. Általában, — mint mondja, — mindenütt nagy gondot fordított az öreg asszonyok kegyének a megnyerésére, mert csakhamar rájött, hogy ezek a faluban a hangadók; ezek esinálják szájokkal a magas politikát. Ha veszekednek ezek mennék elől; ezek a legszájasabbak; hanem midőn ütésre kerül a sor, — böles hadvezetők módjára nyomban hátúlról kerülnek.

* * *

Igen érdekesen beszélt el egy *Bergman* nevű missionarius históriáját. A bilibili szigetbeli egyik benszülött agyonütött egy siári szigetbeli benszülöttet s a feleségét magával vitte. Ebből nagy baj lett! A siáriak háborúra készültek a bilibiliek ellen. *Bergman* közvetíteni akart s átesolnakázva a bilibiliekhez arra akarta őket rábeszélni, hogy adják vissza az asszonyt. „Nem adjuk!” „Adjátok vissza, mert baj lesz; rátok jönnek a siáriak s közületek sokat leölnek.” „Nem félünk!” Akkor *Bergman* rimánkodásra fogta a dolgot; mire előállott egy bilibili dalia s lesajnálva a missionariust szóról-szóra ezeket mondta neki: „Te nagyon jó ember vagy; de egyúttal végtelen buta is vagy; hát nem tudod, hogy a legnagyobb dicsőség egy férfiura, ha egy más szigeten lakó embert agyonüt és a feleségét elrabolja?” Szegény *Bergman* ezzel sem elégedett meg; kapta magát és felkereste magát az elrabolt asszonyt s azt akarta rávenni, hogy önkényt menjen vissza. „Már hogy tenném azt, — felelte az asszony, — hát nem tudod, hogy az asszony csak úgy ér valamit, ha ura van? Nohát nekem *itt* van; de ha visszamennék, már Siárban nem lenne, mert az ottani uramat agyonütötték.” És az asszony maradt, — de a háborúból sem lett semmi.

* * *

Hogy Szeleo szigeten, meg később másutt is a „*Meriengien*” (= varázsló) hírébe jutott biró, abban nagy szerepet játszott a közönséges borszesz is, a mit Biró, mint rovargyűjtő állandóan magával hordott. Természetesen a benszülöttek a borszeszt közönséges víznek tartották s elszörnyűködve nézték mindig, hogy Biró a vizet is meggyűjtja!

* * *

A halottak csontjai közzé ételneműeket tesznek. Ebből azt lehetne következtetni, hogy a szellemimádásnak olyan neme divatos nálok, a milyennel p. o. az indogermán ősnépeknél mindenütt találkozunk, a kik azt hiszik, hogy az elhalt emberek szellemei állandóan ott tartózkodnak a ház körül s várják, hogy az életbenlevők regenerálják őket étellel és itallal. Ezek aztán csakugyan és rendszeren terítnek is a szellemek számára; jól tartják őket; mert hitők szerint az ételben és italban nyerik a szellemek azt az új meleget, mely fagyos substantiájukat felhevíti. A ki a vallásbölcészletben járatos, az tudni fogja, hogy ez a felfogás az indogermán népeknél általános. Mikor *Biró* a pápuák fent említett szokásáról beszélt s említette a halottak csontjaival eltemetett vagy a korall-zátványok alá dugdosott élelmiszereket, először e sorok feljegyzője is azt hitte, hogy az indogermán, vagy árja szellemimádás egy nemével van dolgunk. Azonban *Biró* további magyarázatából azt kell következtetnünk, hogy a kétféle hitnek semmiféle köze nincs egymáshoz. Beszéli

ugyanis *Biró*, hogy a pápuák szigorúan megkülönböztetik a lelket és a szellemet (ugy mint a spirítisták a szellemet és az ód- vagy asztrál-testet, — műnyelven: perisprit-et!). Már most azt hiszik, hogy a lélek a halál után elmegy valahová ismeretlen messzeségbe; de a szellem ott marad mint kísértet. Ezt aztán táplálni, etetni kell, mert különben a szellemek lopásra vetemednének s így az élőknek sok kárt tennének. Ezért hát nemcsak a csontok közé raknak étszereket a pápuák, hanem a temetés után odarakják a halott sirjára a meghalt ember dárdáját, hálóját s mindennemű vadász és halász-szerszámaikat, hogy ha ehétnék a szellem, mint kísértet, vadászhaszék, halászhaszék. Sőt tesznek a sirra kész ételeket és gyümölcsöket is; később aztán ezeket visszaviszik, mert azt tartják, hogy a szellemek csak a tápszerek árnyékát eszik. Vallások tehát határozottan *animisticus természetvallás*, de a melyben szerep jut az ősök szellemei kultusának is, ugy a mint azt *Herbert-Spencer* tanította.

* * *

A vallásbölcészettel foglalkozók előtt ismeretes, hogy az arabsok Izlam előtti ősvallásában milyen nagy szerepet játszanak a *kigyók*; ezek az állatok később itt mint a „Dzsinek” inkarnációi szerepelnek. De elég nagy szerepök van a kigyóknak a magyar, tehát turáni eredetű ősmesékben is; sőt roppant szerep jut neki, a mint tudjuk, — a bibliai első pár ember paradicsomi történetében is. Már most *Biró Lajos* azt mondja, hogy a mi nálunk meg az ő arabsoknál, meg a bibliában a kigyó, — ugyanaz a pápua szemében a gyík. A mint üldözik s ha ráakadnak, a mint agyonverik a kigyót a mi gyermekeink, éppen úgy üldözik és verik agyon a gyíkot a pápua gyermekek, még pedig ezzel a szemrehányással: „*Minek rágtad el a kötelet!*”? Tudniillik azt hiszik, hogy valaha az emberek fent az égben éltek; jól ment a dolgok; nem kellett dolgozni és mégis bőven volt hal, vad, *táró* (= krumplihoz hasonló de *Biró* szerént ennél sokkal jobb gumós növény!) Egyszer aztán a gyík elhitette az emberekkel, hogy lent a földön még sokkal jobban menne a dolgok. Ezek hittek neki; egy nagy kötelet fontak; azon lemásztak a földre, — a gyík pedig hirtelen elrágta a kötelet s így estek ki az emberek a mennyországából! Ezért haragszik a pápua-gyermekek a gyíkra. Csak mellékesen említjük itt meg, hogy kicsoda felséges alkalom kínálkozik itt a semita eredetű szent történetek és a pápua-mithosok összehasonlítására!!! Csak örökre igaz az, a mit a Zsidókhöz irt levél 1 ső fejezetének 1-ső versében olvasunk: „*Minek-utánna az Isten sok rendben és sokképpen szólott volna régen az Atyáknak a próféták által: ez utolsó időben szólott nekünk az ő Fia által.*”

* * *

Vannak állatmeséik is. Igen érdekes p. o. az a mese, mely azt mondja el, hogy miért nem tud repülni a *kazuár*? Mindenekelőtt tudni kell, hogy a *kazuár* az okosság, bölcsesség és tudomány jelképe; a szarvas orru madár meg az ostobaságé. Már most a hajdankorban, — így szól a mese! — a madarak egyáltalában nem tudtak repülni. Ekkor történt, hogy egyszer a *kazuár* meg a szarvas orru madár összebészelték és megegyeztek, hogy egymásnak kölcsönösen szárnyakat csinálnak. A *kazuár* a szarvas orru madárnak, ez pedig a *kazuárnak*. A *kazuár* jó szár-

nyakat csinált a szarvas orru madárnak s ez elrepült, de a szarvas orru madár csak ostobának bizonyult a szárnyesinálásban is! A kazuár mikor repülni akart, lepottyant!

* * *

Természet-mithos nálak az, a mivel a hold történetét magyarázzák. Elt egyszer egy öreg anyóka. Eredetileg a hold az övé volt s ha a gyerekek jól viselték magokat, az öreg elvette a holdat s világított nekik. Egyszer azonban a vásott gyerekek szörnyen felbosszantották az öreg anyókat s ez elhatározta, hogy nem fogja többé nekik megmutatni a holdat. Kapta-fogta tehát magát s elrejtette azt egy fazékba. A gyerekek azonban megneszelték, hogy hol van a hold, — oda settenkedtek egy estve a fazékhoz s ki akarták abból venni a holdat; ez azonban kisiklott a kezeik közül s felrepült a háztetőre; a gyerekek utánna másztak; akkor a hold felebb szállott a kókusz diófára. Ide is utánna másztak a gyerekek s mikor a hold látta, hogy ezektől a rossz gyerekektől a földön békében nem maradhat, végre felszállott az égboltozat közepére! Igen kedves s bájosan naiv szemléltető leírása a hold felemelkedésének.

* * *

Alig lehet azt még csak elképzelni is, hogy *Biró Lajos* hányszor s milyen veszedelmekben forgott! Gondoljuk csak el, hogy kiköt egy olyan szigeten, mely háromszor akkora mint Magyarország. Ez a nagy földdarab sűrű őserdővel van borítva s ha valaki egy kis kunyhót akar építeni, előbb ki kell annak a helyéről a fákat irtania. Teljesen ismeretlen. A mivel világ semmit nem tud a sziget faunájáról. Vannak é ott vérengző vadállatok? Tanúznak-é erdeiben, bozótaiban és vizeiben mérges rovarok és hullók? *Biró* azonban csakhamar megtudja, hogy igenis vannak mérges kigyók s itt él a krokodilnak az az egyetlen faja, mely nemesak az édes vízben találja jól magát, hanem megél a tengerben is. Arról is értesül, hogy a rengeteg fái között van olyan, melynek izzadmánya, ha a szembe jut, megvakít sőt egy másik már kigözölgésével is ágyba dönt stb. stb. Már most ilyen tudással indul neki pár nap múlva a rengetegnek! S csakhamar kétségbeejtő helyzetbe jut. Egy magas fáról egy madarat akar lelőni; nem találja, de a lövés után rögtön egy másfél méter hosszú zöld színű kigyó hull le a fáról lába elé! Meg van lepetve, — ő is, a kigyó is. De a meglepetésből csakhamar magokhoz térnek mindakettő. A kigyó menekülni akar; *Biró*ban felébred a természettudós szenvedélye; utánna iramodik s fegyvere agyával megnyomja. Ugy látja, hogy a fejéhez közel, tehát jó helyen nyomta meg. Elővesz egy félméternyi botot, hogy most már, a kigyónak, — melyet nem ismer, — éppen a feje alá intézze a nyomást, — mert elevenen szeretné megfogni. Ugy hiszi, hogy a rövid bottal biztosan közeledhet a hulló fejéhez; de a mikor tenni akarja, a kigyó kirugja magát s jobb kezén a mutató ujját megharapja! *Biró* az első percben arra gondol, hogy vérző ujját rögtön levágja. A következő pillanatokra azonban már nem emlékszik, hanem mikor magához tért, — mint beszéli, — erősen szorította a jobb kezével a kigyó nyakát. Szerencséjére eszébe jut, hogy mielőtt magát megoperálná, meg kellene nézni a kigyó száját. Megnézte s a hulló méregtelen volt!

Többször emlékeztünk már a missionárusokról. Ilyenek is vannak szétszórva a szigeteken. Vannak katolikus, ugynevezett református és lutheránus missionárusok. Ez utóbbiak Bajorországból. Még ma főként a benszülöttek nyelvén a tanulásával vannak elfoglalva. Távoli szigeteken van a telepök, hogy egymással össze ne vesszenek! A reformátusok 3—4; a lutheránusok 8—9 és a katolikusok 10—12 férfi és 6—8 apácával képviseltetik magukat. Legrégibb a lutheránus telep. 1896-ban létesült. Az eredmény komolyan véve még édes kevés! Iskolákat tartanak s azoknak a benszülötteknek, a kik ide járnak, csecsebecsékkel fizetnek! A pénzt a benszülöttek nem ismerik. Még eddig tényleg és összesen alig lett 5—6 benszülött keresztyénné. Persze! a katolikusoknak névleg már van néhány száz prozelitájuk, mert ezek mindjárt megkeresztelik, a ki ajándékért vállalkozik rá; de mint *Biró* mondja, ez a keresztséget a benszülöttek nem veszik komolyan. Az eredménytelenségnek egyik oka az is, hogy ezek a missionárusok minden képzettség nélkül való mesteremberek; a kik ide haza Európában nem tudtak megélni. Ott is inkább egyéb foglalkoznak, mint a mi hivatásuk volna! Kivételt e tekintetben csak az amerikai wesleyánus hittérítők képeznek, kik a Bismark szigetségen működnek. Ezek képzett emberek s hivatásuknak élnek.

* * *

Feljegyzéseinket *Biró Lajos* következő humoros kijelentésével zárjuk: „Kedves barátom! Tartottam én már Debrecenben valamikor egy felolvasást; 1894-ben volt ez a tanszerkiállítás alkalmával. Akkor egyetlen egy hallgatóm volt: *Sigmeth Károly* vasuti főfelügyelő! Mennyire megváltoztak itt azóta a viszonyok“ . . . !!!

Egyetemi hangverseny Turkevén.

Nagyfontosságú és talán örökre emlékezetes napja volt egy a debreceni collegiumi ifjuságának, mint Turkeve és vidéke közönségének az elmúlt 1904. febr. 27. 28. és 29. napja. Mint egy fenséges missiónak szolgálai, úgy mentünk ki mi debreceniek s mint nemesen gondolkozó, szerető és áldozatra kész közönség, úgy fogadott bennünket a Nagykunság eme híres városa a protestáns egyetem megvalósítása érdekében. Mi örömmel mentünk s ők örömmel fogadtak, mi szeretettel mentünk, ők szeretettel fogadtak, mi lelkesedéssel mentünk ők áldozatkészséggel fogadtak. Az elmúlt szép és gyümölcsöző napokról különben a következőkben számolhatunk be:

Lapunkban megemlékeztünk arról, hogy a Hit-tanszaki Önképző Társulat ez évi működési körét egy, első sorban Turkevén rendezendő egyetemi hangverseny által óhajtja bővíteni, a melyre a tanárokkal együtt összesen 45-en mentünk el. Kisujszálláson febr. 27-én délután a turkeveieknek a küldöttsége zászlók alatt várta a depr. collegium tanárait és diákságát s hozzájuk Dr. Nagy István intézett meleg üdvözlő beszédet, melyre Csiky Lajos theol. dékán válaszolt. A 21 kocsiból álló menet ezután megindult keresztülmenve Kisujszálláson úgy, hogy 4 órára érkezünk a fellobogózott Turkeve városába, hol az uri kaszinóban Czihát Károly e város érdemes polgármestere szivből jövő üdvözlése után ismét Csiky Lajos mondott köszönő beszédet. Az elszállásolás megtörténte után lakásainkra pihenni mentünk.

Vasárnap reggel ünnepi istentisztelet volt a ref. templomban, a melyben már 9 óra előtt helyet sem lehetett kapni. Itt a közönség és a cantus elragadó éneke után Eröss Lajos theol. tanár mondott egyházi beszédet Hóseás IV. 6. alapján felhiva a közönség figyelmét és jóindulatát adakozásra, alapítvány tevésére, hogy a depr. prot. egyetem hadd hirdesse évezredekén át a nemesszívű adakozók emlékét. A perselypénz ez alkalommal 75 kor. 46 fill. lett, a mely összeget az egyház előbbi presbyteriumi végzés alapján 100 koronára egészített ki.

Délután 3 órakor a városháza közgyűlési disztermében volt a H. Ö. T. és a cantus egyetemi hangversenye, a melyre Turkeve és vidéke intelligens közönsége oly nagy számmal jött, hogy örült, ki helyet kaphatott. A kezdő dal egy nagyon kedves kis darab volt, melynek címe: „Vársz-e rám a forrás partján.“ a melynek elhangzásával Harsányi Sándor turkevei ref. lelkész, mint ősz Simeon szólott az ifju sereghez és a közönséghez még most is ifjui szívvel és lelkesedéssel üdvözölve őket, mire Csiky Lajos a depr. theologia dékánja szép beszéd keretében nyitotta meg a hangversenyt. Balogh István jh. zongora-kisérete mellett „Őseink emlékét“ adta elő ezután az énekkar nagy hatással, mely után a hangverseny egyik legkimagaslóbb pontja a Tóth Sándor th. szavalata következett zenekar kíséréte mellett A Rákóczy korába ragadta lelkünket a szavaló és megrázta bennünk őseink és e haza szeretetének legszentebb hurjait. A sok taps után a világjáró diák Erdey Károly th. beszélt el londoni gyalogútjáról érdekesebbnél érdekesebb dolgokat, míg Hajdu László jh. meg kuruc dalok éneklésével szerzett a közönségnek oly nagy élvezetet, melynek hatása sokáig megmarad. A hetedik szám Baja Mihályé volt, a kit egy évi ott tartózkodása után mindenki szeretettel ismer, ő egy csinos és mély tartalmu kis dalát olvasta fel a virágról. Utána a cantus régi jó magyar nótákat adott elő, az ujrázásra pedig a provancei bordalt. Itt már megvolt az átmenet a vig részre, a hol Baróthy István nagytehetségű vigszavaló gondoskodott arról, hogy nevetni meg ne szűnjék a közönség. Csak úgy ömlött belőle a humorosabbnál-humorosabb szavalatok raja, míg a sok tapsot és ujrázást a cantus bordala meg nem szakította. Végül Harsányi Pál főisk. senior a H. Ö. T. elnöke tartott lelkesítő záró beszédet, melyre a cantus gr. Zichy Géza „Kuruc kar“ című nagyhatásu darabjával zárta be a 3 óráig tartó hatalmas hangversenyt, melynek jövedelme 748 korona lett.

Este társas vacsora volt az uri kaszinó összes termeiben, hol Czihát Károly polgármester, Harsányi Sándor turkevei ref. lelkész, Csiky Lajos theol. dékán, Harsányi Pál senior, Kónya Gábor th. Tóth Sándor th. és Miszty Mihály th. mondtak lelkesebbnél-lelkesebb felköszöntőket. A vacsora után az ifjuság jókedv mellett reggelig tartó táncmulatságot rendezett.

Hétfőn délelőtt 1/211 órakor volt az indulás vissza, a mikor is Czihát Károly és Csiky Lajos rövid beszédei után hosszú kocsisorban indultunk vissza Kisujszálláson át Debrecenbe.

Vasárnap délelőtt a város közönsége és a collegium ifjusága egyhangu lelkesedéssel küldött sürgönyileg üdvözetet agg főpásztorunknak, Kiss Aron püspök urnak és a collegium kiváló rektorának Dr. Erdős József urnak.

A város otlétünk alkalmával 1000 koronát szavazott meg az egyetem javára s igen érdekes, hogy az így összeszedett pénz éppen 1848 koronát tesz ki.

Ez az egyetemi hangverseny és kirándulás ugy anyagilag, mint még sokkalinkább erkölcsileg és szellemileg valóban fényesen sikerült. Turkeve városának közönsége legalább kicsinyben látta a kálvinista Róma ősi collegiumát, hogy kik tanítanak ott és hogy kik tanulnak ott s hisszük, hogy a nagy Isten nagy kegyelme által termékeny talajba hullva sok gyümölcsöt fog még ezután teremni a magasztos eszmének. Adja Isten így!

Debrecen, 1904. márc. 1.

Harsányi Pál,
senior.

KÜLFÖLD.

Svájci egyházi élet.

Az állam és egyház érdekeinek elválasztása nemcsak Franciaországot foglalkoztatja ez idő szerint, de a kicsiny Svájcot is. Hova-tovább egyre erősebb az áramlat, a mely az egyházat ki akarja szabadítani az állam gyámködése alól.

Az egyes kantonok államhatalmának az egyházi ügyekre gyakorolt ez a caesareopapisticus befolyása a történeti fejlődésben bírja gyökereit. Mig Németországban a fejedelmi hatalommal léptek szövetségre a reformátorok, addig Svájcban a kantonok kormányzó testületeivel. Az államhatalom igyekezett is biztosítani befolyását az egyház ügyeiben.

Annnyival inkább sikerült ez neki, mert a saecularisatio következtében minden egyházi vagyion kezei közé jutott, s az állami fiskus ur lett az egyházban. Az egyház ebből a szolgálói helyzetből, a melyben 1874., még inkább 1848. előtt állott, kiszabadult. De az államhatalmi tulsulynak ma is mutatkoznak szomorú jelei. Jól emlékezem arra az esetre — svájci időzésem alatt történt — hogy Schaffhausen kanton egyik városában advent idején néhány himlőeset fordult elő. Erre a kantoni hatóság karácsony szent ünnepére becsukatta a városka templomait. De nem ám a koersmáit is! a melyek pedig mindenesetre veszélyesebbek, mint a templomok, a a hol az utolsó szegény is, ha rongyokban is, de tisztán jelenik meg.

Különösen pénzügyi dolgokban érzi meg az egyház az állami gyámságot. Igaz, hogy ideális helyzetnek tűnik föl egy magyar alföldi ref. lelkész előtt egy svájci lelkész helyzete. Mert, — a mig mi falusi lelkészek munkaidőnknek mondhatni 90%-át az egyház anyagi ügyeinek vagyunk kénytelenek szentelni, — addig egy svájci ref. lelkész tisztán a lelkieknek élhet. De a svájci egyházak nincsenek kibékülve mai financialis helyzetükkel. Ez az oka, hogy vizsgálgatni kezdik az államvagyion természetét, mi volt abból az egyházé?! Ilyen vizsgálódás eredménye Pestalozzi Károly zürichi jogtudós mult évben megjelent könyve is: „Das zürcherische Kirchengut in seiner Entwicklung zum Staatsgut 1903“ Kutatásából azt a következtetést vonja le: „Senki sem fog elzárkózhatni az egyházi javak elkülönítése szükség-

gességének és célszerűségének megösmerése elől, egy oly elkülönítés elől, amely az államtól elveszi, ami nem az államé, hogy az egyháznak adja, ami az egyházé.* Hogy mikor következhetik be a kérdés ilyen megoldása? illetékes körök ötven éven belül reménylik.

Mikor egyházaink nyomoruságos financialis helyzete, a szegénység kényszerítő hatalma alatt minden vonalon megindult a mozgalom, hogy: „minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek — gondolkozunk a svájci törekvések felett.

Ott, protestnás kantonokban, protestáns államokban, nyugodtan bizhatná az egyház a maga sorsát az államra. De vajjon vágyódhatunk-e mi az állammal való barátkozás után, mikor országunk lakossága 78%-ban nem protestáns? Jó lesz nekünk megszívlelnünk olyan embereink, mint Ritook Zsigmond bihari főgondnokunk intő szavát: „hol a lakosság 22%-val szemben 78% áll, s hol a kisebbség egyházi költségei fedezésében a többség legalább is részt vesz, ott az államnak az egyházra való befolyása, az autonom jogokba való beavatkozása nem lehetetlen.“

Az állam nem ad ingyen semmit. Így például Svájcban is az egyházi törvényeket a kantonok politikai törvényhozó testülete hozza.

Innen van, hogy az egyházi ügyek intézésénél csak azoknak van szavazati joguk, akik activ állampolgárokkal is bírnak, azaz, akik a fi nemek vannak és 20 ik életévüket betöltötték. A nők tehát ki vannak zárva.

Az állam és egyház érdekei elválasztásának mozgalmával áll hát kapcsolatban az a követelés, hogy az egyházban a nők is birjanak szavazati joggal. Hogy milyen mértékben foglalkoztatja e kérdés a svájci egyházi köröket, ime egy néhány dátum 1903-ról: január 6-án tárgyalta a genfi nemzeti egyház konsistoriuma; júniusban a neuchâtel-i független egyház 500 nőtagja követeli petitio útján; június 9-én a frauenfeldi egyházi értekezlet ezt tüzi ki vita tárgyául 1904 re, július 27-én Morges város III-ik kerületének egyházi előljárósága 35 szóval 3 ellenében a nők szavazati joga mellett foglal állást; szeptember 30-án 3583 waadt kantoni nő követeli, s a waadt egyház zsinata 39 szóval 15 ellenében elfogadását ajánlja a kanton törvényhozó testületének. A jelentéktelennek látszó kérdésből egy év alatt óriás lőn. Megvalósítása minden bizonnyal sokat le fog törni az egyházak államegyházi jellegéből, a mennyiben e kérdés realizálása mindenestre csak egyes politikai és egyházi érdekek megkülönböztetése által történhetik.

Minket, magyar reformátusokat, e kérdés nem foglalkoztathat, mert egyházunk a terhet hordozóknak jogokat is ad bőven. Az egyházi adót fizető özvegy nő szavazati joggal rendelkezik. Ebben is meglátszik, hogy törvényeinket eddig nem az állam írta.

Csernák Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Egy kis escatologia. (Ajánlva a 118. sz. ének szerzőjének.) Ugy van! Egy hitünk van. Mi is azt állítjuk a Szentírás alapján, hogy

„a feltámadandó test dicsőséges lelki s mennyei léssen“* és e sokkal dicsőségesebb testről mondhatja a költő, hogy ez új. De mi nem egy szóra (új) hanem egy mondatra (Mennyben új test várja őt t. i. a halottnak szellemét) tettünk észrevételt. Mi azt nem kifogásoljuk, ha a költő a feltámadandó dicsőséges testet ujnak mondja, nem is ez a gondolat van ott kifejezve; hanem kifogásoljuk azt a gondolatot, hogy midőn meghal az ember, midőn „a halottnak szárnyat ölt szelleme“, tehát még a feltámadás előtt a halottnak szellemét Mennyben már új test várná. Ez van ott kifejezve a szerzőnek feltámadásról való hitével ellentétben. A közvetlen előtte levő két sor is („A siron túl vár reánk, Fenn a Mennyben jobb hazánk“) erre utal. Itt is, ott is a „Mennyben“ szó, mint helyhatározó, ugyanazon igével (várni) kapcsolatosan fordul elő. Az átdolgozás előtti eredeti szöveg így van: „Hull a test, de szárnyat ölt Halhatatlan szelleme, Mennyben új test várja őt.“ (Debreceni Prot. Lap“ 1900. év 214. lap) Itt is ugyanazon gondolat. Ez az új tudomány, mely ellenkezik feltámadásról való hitünkkel. Mert micsoda értelme volna a test feltámadásáról beszélni, ha a testi halál után a lélek a Mennyben reá váró, készen levő testbe költöznék? Hiszen a Megváltó is e földön támadt fel s dicsőült teste 40 napig maradt e földön. Ő mondotta a megtért gonosztevőnek: „Ma (tehát még a feltámadás előtt) velem leszesz a paradicsomban.“ Mindenütt az tanítatik, hogy a feltámadt dicsőséges test egyesül a lélekkel és nem az, hogy a Mennyben levő s már készen levő testbe költözik a lélek. 108. számú ének 4-ik verse, 24-ik dicséret 3-ik verse, 106-ik dicséret 2-ik verse, 47-ik temetési ének 3-ik verse, 27-ik temetési ének 4-ik verse, a heidelbergi káté 57-ik kérdése. *Szügyi Dániel, Kremán Sámuel.*

— Meghívó. A debreceni evang. reform. egyház leánynevelő intézete 1904. évi március hó 6-án délután az intézet tanári könyvtára javára *ifjúsági hangversenyt* rendez. A hangverseny pontban félőtkor kezdődik. Az egyes számok alatt az ajtó zárva lesz. Helyárak: Ülőhely: 1 korona. Állóhely 6 fillér. Jegyzet: Jegyek előre válthatók Csáthy Ferencz könyvkereskedésében. *Műsor*: 1. Prolog. Szávay Gyula. 2. Magyar dalok. Énekli az intézeti énekkar. 3. A tudós macskája. Irta: Arany. Szavalja: Zádor Ilona f. l.

* A tiszta református tan e tekintetben az, hogy *ugyanas a test támad fel*, a mely meghal, — csak hogy sokkal dicsőségesebb alakban. A „gyalázatos“ és a „dicsőséges“ test között tehát fel nem adható összefüggés van. A dogmatikusok úgy szokták ezt kifejezni, hogy *amabból* alakul át *emez*; a „gyalázatosból“ nő ki a „dicsőséges“, úgy mint magból a növény maga. A Krisztus sem kapott feltámadásakor új testet; hanem igenis átváltozott a régi. A mit bizonyít az is, hogy feltámadása után eltemetett teste már nem találtatott a sírban. Máté 28. 6. Márk. 16. 6. Luk. 24. 6. Ján. 20. 13. Tamásnak is megmutatta a sebhelyeket a kezén. Ján. 20. 27. Szerk.

III. o. növ. 4. Hegedű solo. a) Cremonai hegedűs-ből: Hubay. b) Magyar rhapsodia: Bohm. Játzsza: Sebesi Margit tk. II. o. Zongorán kíséri: Fejér Margit tk. IV. o. növ. 5. Az uri hölgyhöz. Irta: Vörösmarty. Szavalja: Grünwald Alice tk. IV. o. növ. 6. Kuruc dalok. Irta és zenéjét szerezte: dr. Matolesy László tanár. Női karra átírta: Tóth Árpád zenetanár. Előadja az énekkar. Szólót énekel: Zong Irma tk. III. o. növ. 7. Vig daljáték Irta: Kéler Béla. Zongorán előadják: Tüdös Ilona és Harsányi Jolán fels. IV. o. növ. 8. Irénke születése napja. Szindarab 1. felv. Irta: Hajtman Etelka. Irénke, Rickl Anna fels. VI. o. növ. Mariska, Kardos Etelka fels. VI. o. növ. Rózsika, Csikos Antónia fels. VI. o. növ. Esztike, Glük Irma. fels. VI. o. növ. Juliska, Karácson Juliska fels. VI. o. növ. Mártha, László Gabriella fels. IV. o. növ. Erzsébet tk. IV. o. növ. Mici, Kiss Erzsébet tk. IV. o. növ. Szobaleány. Csáthy Ilona fels. V. o. növ. 9. A csodaszarvas regéje. Irta: Arany. Szavalja: Békessy Ilonka. Zenéjét szerezte: Stojanovits. Eneklí az énekkar. Magyar szerepét éneklí: Nagy Malvin tk. III. o. növ. Hunor szerepét éneklí: Sáfrány Ida tk. I. o. növ. Bajnok szerepét éneklí: Vad Ilona tk. II. o. növ. 10. Induló Hunyadi László című dalműből. Irta: Erkel Ferencz Két zongorán előadják: Hunyadi Margit és Hézer Margit tk. III. o. n. Varga Erzsébet tk. IV. o. n. és Kádár Margit fels. III. o. n.

— **Biró Lajos egyetemi alapítványa.** Az a szép és tanuságos előadás, melyet *Biró Lajos* a debreceni egyetem javára városunkban február 21-ik napján tartott, — mindennemű kiadások levonása után, *1027 koronát és 16 fillért* jövedelmezett. Ez az összeg ma már be is van fizetve a főiskolai pénztárba s fenti címen lesz kezelve a nemes célra. Mi pedig a mikor e helyen is, utólagosan is köszönetet mondunk az illustris nagy magyar tudósnak, — örömeinknek adunk kifejezést, hogy nevét az egyetem alapítói díszes névsorába bevezethettük. Éljen sokáig!

— **Kérelem.** Hivatkozva Rákossy Viktor szép könyvére. (Elnémult harangok), melyben az erdély-részi magyarság illetőleg kálvinistaság amaz élethálharcáról van szó, melyet a nemzetiségek özönével viv, emeltük fel esdő szavunkat a nagy magyar társadalom segélyéért. A hazafias sajtó meleg rokonszenvvel fogadta ügyünket, szólva eddig hozott nagy áldozatainkról, küzdelmünkről is. Tekintélyes fővárosi lapok hangsúlyozták, hogy a magyar társadalmat sok könyöradomány-gyűjtéssel zaklatják, de minden hasonló kérelem közül messze kiemelkedik, elsőrendű fontossággal bir a Szászsebesben és szomszédos falvaiban szétszórtan, magára hagyatottan élő néhány száz protestáns hitű fajmagyar kérése, akik, hogy magyaroknak maradhassanak, tömörülnek, szervezkednek, templomot és papi lakot akarnak építeni. Konstatálta a magyar hazafias sajtó is, hogy ha továbbra is magunkra hagyatva maradunk, elpusztulunk, mint a hogy számtalanszor elpusztult már sok százezer magyar; konstatálta, hogy itt semmi más nem menthet meg minket, mint a protestáns hit, az Istenháza. A templom, ahol a magyar kálvinista, lutheránus és unitárius édes anya-

nyelvén dicsérheti az Urat, lesz védelmező bástyánk az elnyeléssel fenyegető áradattal szemben. Lelkesen agiált, hogy adakozzék minden igaz magyar ember, hogy a magyarság e végvára felépíthető és fenntartható legyen, hangsúlyozván, hogy ügyünk eminenter nemzeti ügy, hogy ha ezt a néhány száz magyarnak maradt és magyarnak maradni vágyó embert is veszni engedi a nagy magyar társadalom, élneműtlenségének és lelkiismeretlenségének adja tanujelét. És megdobbant a magyar társadalom szíve. Egyik tekintélyes hazánkfia emez imaszerű óhajjal küldé a szent célra néhány koronáját, hogy „mielőbb megkonduljanak az elnémult harangok s hirdessék érelyelvükkel mindenha őseinktől örökölt legdrágább kincsünket: magyar nyelvünket, magyar nemzeti mivoltunkat!” Egyik kassai magyar hölgy pedig emez óhajjással küldi szép adományát: „vajha minél többen követnék példámat, hogy megmentünk magyar véreinket. Es ez nem is volna lehetetlen, ha le tudnók valahára azt a rossz magyar szokást, a közönyt vetközni.“ Örök hálával elteltel mondunk köszönetet kegyes adakozóinknak az eddig befolyt szép adományokért. Azonban, bár megközelítettük a célt, még el nem értük. Templomunk, papi lakunk még befejezetlenül áll. Gyűjtőiveinknek több mint fele visszaküldetlen. Kérve kérjük azokat, akiknél még gyűjtőiveink vannak, hogy küldjék vissza hozzáink, mert elszámolni sem bírunk. Es kérve-kérjük mindazokat, akik még nem adakoztak, hogy küldjék a filléreiket; hiszen meg lehetnek győződve, hogy sem szentebb, sem hazafiasabb ügyre nem áldozhatnak! A szászsebesi magyar protestánsok nevében! Benedek Károly alvinci ref. pap, egyházmegyei főjegyző, a szászsebesi egyház adminisztrátora.

— **Adományok a debreceni egyetemre.**

A *Turkevében* tartott ünnepségek után tiszta jövedelemképpen 639 k. 20 fillért fizetett be *Harsányi Pál* főiskolai szénior a főiskolai pénztárba az egyetem javára. Ebből az összegből 100 korona templomi perselypénzből gyűlt az alkalmi istenitiztelet után. E 639 k. 20 fillérhez fog még jönni *Turkeve* városának 1000 koronás alapítványa. Ugyancsak az egyetem javára küldött be *Biró Géza* szövetkezeti igazgató dr. Kovács József ügyvéd utján 100 koronát. A befolyt összegeket e helyen nyilvánosan nyugtázza *Rózsa Sándor* kollegiumi pénztárnok.

— **Válasz Dr. Baltazár Dezső urnak.** A „Magyar Szó” február 19-iki számában megjelent cikkemben megemlékeztem a kollega ur által felvetett napi lap eszméjéről; meg azon való tényállásról, hogy ahhoz még lapban senki hozzá nem szólt; mert se a „Magyar Szó”-ban, se a Prot. Lapban hozzászólást nem olvastam; sőt az említett ankétról se tudok semmit, mert a nevezett lapok erről se hoztak tudósítást. Ezt Baltazár kollega ur „lesajnálás”-nak minősíti. Pedig ha ez lesajnálás, akkor az ő fellépése, melyben véleményem szabad nyilvánításáért megtámad s lesajnál: nem kevesebb mint lebunkózásnak minősíthető. Mea culpa! Hogy is merem én azt kiírni a Baltazár cikkéről, hogy ahhoz nem szóltak hozzá! Kijelentem, hogy én a kollega ur véleményét is tiszteletben tartom; mi nem nagy hatalmasságok ezt így szoktuk. Ugy látszik, még

tanulni is lehetne ebből némelyeknek. Hogy különböző az emberi vélekedések, ezt én természetesen találok; a ki ezt természetellenesnek találja, ám némitsa el az ellenvéleményt, ha tudja. Nekem engedje meg kollega ur, hogy véleményemet szabadon nyilváníthassam, még abban az esetben is, ha — Úram bocsátsd! — azt mernén is gondolni, hogy Baltazár Dezső sem csalhatatlan pápa! *Óry Tamás.**

— **Tanító-képesítő vizsgálat.** Főtiszteletű Kiss Aron püspök ur a tanítóképző intézet tanárkarának előterjesztésére a tavaszi képesítő vizsgálat idejét a következő rendben állapította meg. A vizsgára jelentkezés ideje f. évi ápril. hó 24-ik napja a tanítóképző igazgatóság irodájában; az írásbeli vizsgáé ápril. hó 25-ik napja; ugyanazon napon pót- s javító vizsgák is tartatnak azok részére, kik az írásbeli vizsgán elfoglalva niucsenek; végül a szóbeli és gyakorlati vizsgák ideje ápril. hó 26-ik napjai. A vizsgát tenni kívánók felhivatnak, hogy a szükséges okmányokat (keresztlevelet, iskolai bizonyítványokat, szolgálati bizonyítványt esperesileg megerősítve) jelentkezéskor hiánytalanul bemutassák.

— **Uj testamentumok a konfirmandusok számára.** Legyen szabad mindeneknek tudomására juttatnom, hogy mint mult éveken, úgy ezen évben is Uj Testamentumok konfirmandusok részére kedvezményvel nálam kaphatók. *Dr. Moody András* a Skót Biblia Társulat képviselője. Budapest, V. Rudolf-rakpart 8.

— **A Mitrovics Gyula siremlékére** újabban a következő adományok gyűltek be: Bogdán Lajos (Pettyén) 1 kor.; Balogh István (Edelény) 2 kor.; Tomori András (Szaboles) 5 kor.; Szabó Endre (Minaj, Ung m.) 10 korona. *Az újabb összes adakzás 18 korona,* mit köszönettel nyugtatványozok. Debrecen 1904. február 21. S. Szabó József.

— **Gyászhir.** A. B. F. R. A. Ozevgy Szinay Gyuláné szül. Veszprémy Erzsébet a maga s alulirt gyermekei, valamint az összes rokonok nevében fájdalmas szívvvel jelenti felejthetlen jó férjének **Szinay Gyulának** ügyvéd — Hajdúvármegye nyug. tiszti főügyésze —, a debreceni ev. ref. egyház gazdasági elnöke —, Debrecen sz. kir. város törvényhatósága bizottsági tagjának élete 56-ik és boldog házasságának 29-ik évében f. évi március hó 2-án délután 1 óraker hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytát. A megboldogult földi maradványai f. évi március hó 4-ik napján délután 3 óraker fognak a Rákóczi-utcai 15-ik számú gyászházatól, az ev. ref. egyház szertartása szerint tartandó rövid ima után a Kossuth-utcai sirkertben örök nyugalomra helyeztetni. Debrecen, 1904. március hó 2-án. Kérészy Istvánné Amorus Amália, Veszprémy Zsuzsanna, Veszprémy István sógornői illetve sógora. Szinay István, Szinay Ziza Kiss Imréné, Szinay Eszter özv. Pinczés Ferenczné testvérei. Szinay Erzsébet Dr. Noszlopy Antalné, Szinay Gyula, Szinay István gyermekei. dr. Noszlopy Antal veje. Noszlopy Lilike unokája. Aldás emlékére!

— **Orgonaátalakítás.** A péteri (Pest m.) ág. ev. templom orgonájának átalakítása, gyökeres kijavítása és megnagyobbítása iránt Ország Sándor rákospalotai (Budapest mellett) hírneves orgonagyáros cég ajánlata fogadtatott el. A munkálat a tavasszal megkezdődik.

* Csak ertsük meg egymást! A szóban forgó ama lapért bizony nagy kár volna avagy csak két léleknek is összekülfönbözni! Szerk.

— **A ki kertjét szereti,** szép virágokat és kitűnő konyhakerti terményeket akar, az fedezze mag. szükségletét Mauthner Odön es. és kir. udvari magkereskedésében Budapesten, Rottenbiller-utca 33. A cég idei árjegyzékét, mely 226 oldalra terjed, kívánatra mindenkinek ingyen küldi. Ezen árjegyzék az általánosan ismert, világhírű, kitűnő magvakon kívül, még a különösen érdekes és meglepő konyhakerti- és virágujdonságoknak egész sorozatát tartalmazza.

Szerkesztői üzenet.

L. I. Diósvizsló. A cikk ugyan bejött, — de miután látom, hogy egy másik laphoz is beküldetett s ez a közlését immár meg is kezdte, — őszinte sajnálatomra én nem közölhetem. Ugyanezt üzenem O. Gy. urnak Bajára. Én mindenkit szívesen látok munkatársaim díszes táborában, kinek cikke irodalmi niveauan áll; de ugynevezett „egyetemes cikkek“ (ad formam: egyetemes kules!) közlésére helyem nincs. — Dr. P. E. urnak a „Magyar Szó“ c. lap felelős szerkesztőjének Budapest. Becess lapja márc. 3-án megjelent számában „a protestáns és klerikális politikai szövetség legújabb jelenségeként“ (!) kegyeskedett ön bennünket olvasói előtt bemutatni. Enyje no...! Hát el tud ön olyan protestáns lelkész képzeln széles e hazában, ki erre a photographiára el ne kacagja magát!? De már egy lélegzetvételre éppen olyan jogosan megtisztelhetett volna ön bennünket tesztem fel az antisemita, philosemita, anarkhista zsidó-renegát, nihilista, socialista vagy bármilyen más kevésbbé hízegő címmel is. Nem haragudtunk volna mi meg egyikért sem. Pax nobiscum! Több mondanivalónk nekünk nincs s valószínűleg nem is lesz. — F. V. L. Nagyrábé. Bejött. Majd átolvasom De azt már most is látom, hogy aktuális. Az ígéretet köszönöm.

T a r t a l o m - j e g y z é k: A biblia. Ladányi Endre. — „Az ég és a föld elműlnak, de az én beszédim semmiképpen el nem mulnak.“ Eröss Lajos. — Esmék a debreceni kath. nőegylet szervezésével kapcsolatban. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Emlékezés Spencer Herbertről. Sáfrány Lajos. — Tanügy: Van-e tanítóhiány egyházkerületünkben? Református pap. — K ö z l e t ű n k: — Biró Lajos magán-beszélgéseiből. — Egyetemi hangverseny Turkevén. Harsányi Pál. — K ü l f ö l d: Svájci egyházi élet. Csernák Béla. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERÖSS LAJOS.

Pályásat,

a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében levő szemlaki (Arad m.) egyház helyettes lelkészi állásra.

Évi javadalma: lakáson kívül 1000 (egyszer) korona.

Előnyben részesülnek azok, kik németül is tudnak, úgy, hogy a lelkészi szolgálatokat magyar és német nyelven felváltva végezni képesek.

Az állás haladéktalanul elfoglalandó.

Jelentkezéseket elfogad

Nagyszalontán 1904. március 1.

Szell Kálmán
ev. ref. esperes.

A szatmári kiállításon,
(1903) jury tag. arany-éremmel és diszoklevéllel kitüntetve.
Jobb és megbízhatóbb magvakat senki sem ad, mint

Fábián Béla

magkereskedése

Budapest, IX., Üllői-ut 73. sz.

Nagy képes árjegyzékét ingyen és bérmentve küld.

A tanuló ifjúságnak felette alkalmas egyetlen magyar nyelvű protestáns imakönyv a serdtülő ifjúság számára. Horváthné Ferenczy Ida

„Fehér Liliom“
imakönyv a protestáns ifjúság számára. Kun Bertalan ev. ref. püspök ur ő méltósága rendkívül meleg hangú ajánlásával. Ára egyszerű kötésben 1 korona, diszes, gazdagon aranyozott vászonkötésben tokkal 2 k. 50 f. diszes bőrkötésben aranymetszettel és dobozzal 3 k. 50 f. Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a kiadónál: Vadász M. könyvkereskedőnél Miskolcon, aki az összeg előzetes beküldése esetén portómentesen küldi.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizományosai

László Albert és Társa HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

protestáns irodalmi és theologiai könyvkereskedése
Debreczenben.

Nagy árleszállítás!

Van szerencsénk a nagytiszteletű Lelkész urakat értesíteni, hogy az alanti theologiai műveket **toljó évi február hó végéig a következő leszállított áron** szállítjuk, ezen időn túl ismét a bol i árok lépnek életbe. Megrendelésnél az alanti jegyzék használható.

	Bolti ár	Most
Baur, Keresztyén egyház a IV., V., VI. századokban	4.—	2.—
„ Középkori keresztyén egyház	6.—	3.—
Benke, Isten országa, teoplomi és iskolai beszédek, 3 kötet	7.20	3.60
Borsodi, Templomi imák vasárnapok és ünnepekre kötve	4.—	2.40
Borsai, Erdélyi ev. ref. choralkönyv	6.—	3.—
Chiniquy, A pap, a nő és a gyóntatószék	2.—	1.—
„ 5 év a r. kath. egyházban, 3 kötet	6.60	3.30
Csécsei, Vasárnapi imák, kötve	2.—	1.50
Csecsetka, evang. egyhá jogtan, kötve	16.—	10.—
Czelder, Alkalmi imádságok, kötve	2.—	1.50
Czike, Orációk, halotti és gyászbeszédek, kötve	1.50	1.—
„ Egyházi beszédek vászonkötésben	2.80	1.50
Dobos, Homiliák.	4.80	2.40
Dobos, Az úri ima, a keresztyénség magasabb szempontjából, kötve	2.80	1.50
Jancsó S., Kálvin élete és egyházipolitikája	2.—	1.—
Keresztes-Kovács, Tájékozás az újabb theologia körében	5.20	2.60
Lang, Ker. sztyén Dogmatika	4.—	2.—
Lukacs, Egyházi beszédek	3.60	1.80
Madarász I., Újabb egyházi beszédek	4.60	2.30
Nagy K., Kálvin theologiája	3.—	1.50
Szolnoky, Hétköznapi imák	2.50	1.25
Theologiai értekezések	5.—	2.50
Vásárhelyi, Bibliái képek, Protestáns egyházi szónoklatok	4.40	2.20
Zabrák, Krisztus az én életem, Egyházi beszédek, 2 kötet, kötve	13.—	7.—

SZÖLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas, (bár mind kuszó természetű) mert nagyjából ha megnő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugasnak a lkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész szőlőérés idején a legkínóbb muskataly és mas édes szőlőkkel.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legesekélyebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, keitesekeknek stb. a legrekebb disze, anélkül, hogy legkevesebb helyet elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháládato-sabb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, szines fénynyomatu katalogus bárkinek ingyen és bérmentve küldetük meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja.

Czím:

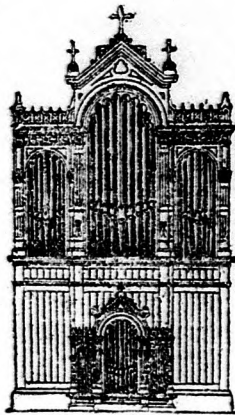
Érmelléki első szőlőültványtelep Nagy-Kágya,
u. p. Székelyhid,

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag-„renddel“ kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebb orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árok. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a

gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetük.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utcza 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, gólos-ladával. Biztos működésért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is precizen azonnal megszólalnak. — Elvállalok továbbá

régi orgonákat
átalakítás, javítása és hangolása
a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

K Ö K A I L A J O S

könyvkereskedése, — Budapest IV., Károly-utca 1.

Van szerencsém tisztelettel a következő **teológiai ujdonságokat** szives figyelmébe ajánlani; melyek nálam **részletfizetésre** is kaphatók, tetszés szerint fizetési módozattal.

Bersier P. (párisi lelkész). Egyházi beszédek. Franciaából fordította Szalóczy Pál ev. ref. lelkész 182 oldal, 8-r. 1803. — — — — —	heidelbergi káté ötvenkét úrnappára. Debrecen, 1903. 8-r. Szép fekete vászonkötésben. — — — — —	3-80
Spurgeon, Talmage és Decoppet nyomán Könyves Tóth Kálmán . Egyházi beszédek. („Hit temploma”. Uj folyam. I. kötet). Nyomatásban először 8-r. Budapest 1904. — — — — —
A régi folyamból csak a III-ik kötet hapható —	4.— Szentimrey József . Egyházi beszédek 8-r. 138 oldal. (20 beszéd.) 1903. — — — — —	3.—
Szentkúti Kiss Károly . Bibliai kepek III-ik kötet. Rövid és népszerű biblia magyarázatok 8-r. 1903. (A I. és II. kötetek is kaphatók a 5.—) — — — — —	Nyáry Pál . „Keskeny út”. Egyházi beszédek. Már a második kiadás! (A tiszta jövedelem a pécsi reform. templom-építés javára fordítottak.) — — — — —	3.—
Farkas Sándor . Templomi könyörgések ünnep- és vasárnap delutáni alkalmakra, midőn egyházi tanítás nem tartatik. Tartalmaz 41 könyörgést 8-r. 234 oldal. 1903. Ára füzve 4.—, szép fekete egész vászonkötésben	3.— Szalay József . „Evangéliumi Keresztyén tanítások.” Egyházi beszédek. II. kötet. (Az első kötet is kapható, ára 2 kor.) — — — — —	2.—
Dóds Márk D. D. — Lukácsy Imre . Szent János evangéliomának magyarázata. II. kötet. 8-r. 202 oldal. Budapest. 1903. (Az első kötet is kapható) Mindegyik ára külön — — — — —	4.— Széki Ákos . Jézus és a Szentlélek csodatételei. — — — — —	—70
Vásárhelyi Zsigmond . „A mi hitünk és prédikálásunk”. 25 egyházi beszéd. 8-r. 180 oldal. 1903. — — — — —	5.— Lentz Géza . Sabatier, mint református és dogmatikus. Magantanári próbaelőadás. 1903. — — — — —	—24
Csiky Lajos Kátémagyarázati imádságok. Magyarázat előtt és magyarázat után mondandó imádságok a	6.— Török Zoltán . Istenről. Róm. XVI. 27. Az egyedül böles Istennek legyen dicsőség Jézus Krisztus által mindörökké. Békes, 1903. — — — — —	—80
	6.— Munkácsy Sándor . Egyházi beszédek. (Uj boríték, olcsóbb kiadás) 1903. 187 oldal. 8-r. — — — — —	2.40
	4.— Poszvácz Sándor . (Névtár.) A magyarországi ág. h. ev. keresztyén egyház névtára az 1903. évben. Az egyetemes egyházi közgyűlés megbízásából szerkesztve. 421 oldal. — — — — —	4.—
	4.— Zsiray Károly . Kézikönyv és eljárás utasítások a lelkési jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. XIV. törvényezikkekhez. (Kongrua-ügy!) 1903. — — — — —	1.20

A beérkező megrendeléseket postafordultával és a legnagyobb pontossággal intézem el. Üzletemben bármely és bárhol hirdetett munka megkapható. ————— Budapest, IV., Károly-utca 1. 20. sz. bolt. —————

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezutan is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITVA TOTT: 1845-BEN.